

Plan van aanpak onderzoek Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Inleiding

Huiselijk geweld¹ en kindermishandeling² komen op grote schaal voor in onze samenleving. Jaarlijks worden een miljoen mensen slachtoffer van incidenteel huiselijk geweld. Ruim 200.000 personen hebben te maken met ernstig of herhaald huiselijk geweld³. Het percentage kinderen, dat wordt mishandeld, verwaarloosd of misbruikt, is tussen 2005 en 2010 gestegen van 107.000 naar ruim 118.000 kinderen⁴. Om huiselijk geweld en kindermishandeling terug te dringen is vroegtijdige signalering ervan belangrijk. Hoe eerder deze geweldsvormen worden opgespoord, hoe sneller hulp en ondersteuning geboden kan worden om het geweld te stoppen en de slachtoffers hulp te bieden. Het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling is in de praktijk echter niet eenvoudig.

Uit onderzoek (2012)⁵ blijkt een meldcode hiervoor een goed instrument. Een meldcode is een handreiking voor professionals voor hoe om te gaan met vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. 81% van de professionals geeft aan dat een meldcode noodzakelijk is om huiselijk geweld en kindermishandeling terug te dringen. Professionals, die conform een meldcode werken, vragen bovendien vaker advies aan of doen vaker een melding over kindermishandeling bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling⁶. Desondanks is de beschikbaarheid van meldcodes in de praktijk beperkt: slechts 36% van de professionals beschikt over een meldcode.

In juli 2013 zijn de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling⁷ (kort gezegd: de Wet meldcode) en het Besluit verplichte

---

¹ Huiselijk geweld is lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld of bedreiging daarmee door iemand in de huiselijke kring (Wet Maatschappelijke Ondersteuning, art. 1)

² Onder kindermishandeling wordt verstaan: elke vorm van voor de minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen, ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel (Wet op de jeugdzorg, art. 1)

³ Zie website: <http://www.vooreenveiligthuis.nl/huiselijkgeweld>

⁴ Kindermishandeling in Nederland Anno 2010. De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (TNO, 2011). Het betreft een vijfjaarlijks onderzoek. Het volgende onderzoeksrapport wordt verwacht in 2015.

⁵ Samenvatting Onderzoek meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Bureau Veldkamp, 2012)

⁶ De taken van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling staan beschreven in de Wet op de Jeugdzorg (art. 11). Met de inwerkingtreding van de nieuwe Jeugdwet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (per 1 januari 2015) worden de meldpunten voor kindermishandeling en huiselijk geweld samengevoegd. De gemeenten zijn dan verplicht over één Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling te beschikken. Dit advies- en meldpunt wordt Veilig Thuis genoemd.

⁷ Het betreft een Wijzigingswet. Hierin wordt aangegeven welke artikelen aan andere wetten toegevoegd worden in verband met de plicht van organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaren om over een meldcode te beschikken.

meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (kort gezegd: het Besluit meldcode) ingevoerd. Met de invoering van de Wet meldcode, zijn organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaren verplicht over een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling⁸ te beschikken en om de kennis en het gebruik hiervan binnen de eigen organisatie te bevorderen. Het Besluit meldcode beschrijft de elementen die een meldcode minimaal moet bevatten, zoals bijvoorbeeld een stappenplan voor de omgang met vermoedens van geweld⁹. Beschreven is ook welke stappen in dit stappenplan opgenomen moeten zijn¹⁰.

Het hebben van een meldcode betekent overigens geen meldplicht¹¹. Het dient om een zorgvuldige afweging te kunnen maken over het al dan niet doen van een melding. Het uiteindelijke besluit blijft de verantwoordelijkheid van de professional.

Om organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaren te ondersteunen bij het opstellen en invoeren van een meldcode, heeft het ministerie van VWS de toolkit Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling ontwikkeld¹². Hierin is onder meer een Basismodel meldcode opgenomen. Professionals kunnen dit model als handreiking gebruiken voor de ontwikkeling van een meldcode, toegespitst op de eigen organisatie of praktijk.

De Wet meldcode geldt voor de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie. Onder justitie vallen volgens de wet: justitiële jeugdinrichtingen, de verpleging van ter beschikking gestelden, penitentiaire inrichtingen, het COA en reclasseringsmedewerkers¹³. Conform de Regeling Halt (2013) is ook Halt verplicht om over een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling te beschikken en om het gebruik en de kennis hiervan onder medewerkers te bevorderen¹⁴.

---

⁸ Voorheen was sprake van twee afzonderlijke meldcodes, een voor huiselijk geweld en een voor kindermishandeling. Met de invoering van de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (per 1 juli 2013) zijn deze samengevoegd tot één meldcode voor beide onderwerpen.

⁹ Besluit verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (art. 2)

¹⁰ Deze stappen staan ook genoemd in de Memorie van Toelichting bij de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (paragraaf 1.8).

¹¹ In de Memorie van Toelichting bij de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (paragraaf 1.7) wordt beschreven waarom geen meldplicht is ingevoerd.

¹² <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/hulp-bieden/toolkit-meldcode>

¹³ Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (art. 1, 2 en 3a) en de Memorie van Toelichting (paragraaf 2.1). In de Memorie van Toelichting (paragraaf 2.1) staat expliciet dat de politie niet onder de wet valt. De politie voldoet momenteel al volledig aan de uitgangspunten van het wetsvoorstel.

¹⁴ Regeling Halt 2013 (art. 24 lid 1 en 5).

Doel en probleemstelling van het onderzoek

De Inspectie Veiligheid en Justitie (Inspectie) wil nu – een jaar na invoering van de Wet meldcode – nagaan of betreffende organisaties op haar toezichtsdomein over een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling beschikken en of de meldcode voldoet aan de eisen in het besluit meldcode. Tevens wil de inspectie inzicht verkrijgen in wat de organisaties doen om het gebruik en de kennis van de meldcode te bevorderen en wat hun eerste ervaringen met het gebruik van de meldcode zijn. Deze informatie draagt bij aan een (verdere) verbetering van de taakuitvoering van professionals in de omgang met signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarmee worden deze geweldsvormen zoveel mogelijk tegengegaan en wordt aan slachtoffers zo snel mogelijk hulp geboden.

Bovenstaande leidt tot de volgende probleemstelling:

"In hoeverre voldoen betrokken organisaties binnen het toezichtdomein van de Inspectie VenJ aan de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en bijbehorend besluit en wat zijn hun eerste ervaringen met het gebruik van de meldcode?"

Het voldoen aan de Wet Meldcode behelst meer dan alleen het hebben van een meldcode. Zoals hiervoor aangegeven zijn organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaren met de invoering van de Wet meldcode verplicht gesteld om over een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling te beschikken, én om de kennis en het gebruik hiervan binnen de eigen organisatie te bevorderen.

De probleemstelling valt daarmee uiteen in de volgende onderzoeksvragen:

1. In hoeverre beschikken de betrokken organisaties binnen het toezichtsdomein van de Inspectie VenJ over een meldcode?
2. In hoeverre bevorderen deze organisaties het gebruik en de kennis van de meldcode binnen de eigen organisatie?
3. In hoeverre voldoet de meldcode aan de eisen uit het Besluit meldcode?
4. Wat zijn de eerste ervaringen met het gebruik van de meldcode?

De Inspectie houdt toezicht op diverse organisaties, die onder justitie vallen¹⁵. Voor de Wet meldcode zijn dit de reclassering, de demo-zorginstellingen, Halt en de organisaties, vallend onder de verantwoordelijkheid van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI): penitentiaire inrichtingen, justitiële jeugdinrichtingen, forensische psychiatrische centra en klinieken en detentie- en uitzetcentra.

De Inspectie acht het van belang om alle onder haar toezicht vallende organisaties, die gebonden zijn aan de meldcodeverplichting, in het onderzoek te betrekken. Dit aangezien het onderzoek een (nul)meting betreft van de mate waarin wordt voldaan aan de eisen uit wet en besluit.

---

¹⁵ Organisatieregeling Ministerie van Veiligheid en Justitie 2011 (art. 62).

Operationalisering van begrippen

De onderzoeksvragen van dit onderzoek noemen een aantal belangrijke begrippen: meldcode, eisen uit het Besluit meldcode, het bevorderen van de kennis en het gebruik van de meldcode en eerste ervaringen met het gebruik van de meldcode. Deze worden als volgt geoperationaliseerd:

- *Het beschikken over een meldcode*

Een meldcode wordt omschreven als een handreiking voor professionals voor hoe om te gaan met vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. De betrokken organisaties moeten over een dergelijke handreiking beschikken. Om te bepalen in hoeverre zij over een meldcode beschikken, dient eerst nagegaan te worden of organisaties überhaupt een meldcode hebben.

- *Het voldoen aan de vereisten*

Het Besluit meldcode stelt een aantal inhoudelijke eisen aan de meldcode. Een meldcode dient minimaal de volgende elementen te bevatten:

- a) een stappenplan voor de omgang met signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling, waarin het volgende beschreven dient te zijn:
  - het in kaart brengen van signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling;
  - het consulteren van een collega en indien nodig het raadplegen van het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG), het Algemeen meldpunt kindermishandeling (AMK)¹⁶ en/of een letselduidingsdeskundige;
  - het voeren van een gesprek met de cliënt;
  - het wegen van de aard en ernst van het huiselijk geweld en/of de kindermishandeling;
  - de beslissing om zelf hulp te organiseren of een melding bij het SHG of AMK te doen.
- b) een toedeling van verantwoordelijkheden voor het doorlopen van de stappen uit het stappenplan, inclusief de eindverantwoordelijkheid voor de beslissing om al dan niet een melding te doen bij het SHG of AMK;
- c) een beschrijving hoe wordt omgegaan met specifieke vormen van geweld die speciale kennis en vaardigheden vereisen (zoals vrouwelijke genitale verminking of eengerelateerd geweld);
- d) een beschrijving van de mogelijkheid een melding te doen in de verwijzingsindex risicojongeren (VIR). Deze index draagt bij aan een snellere en betere samenwerking tussen hulpverleners en met gemeenten. Meldings-bevoegde professionals (met een autorisatie van de gemeente),

---

¹⁶ Met de inwerkingtreding van de nieuwe Jeugdwet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (per 1 januari 2015) worden de meldpunten voor kindermishandeling en huiselijk geweld samengevoegd. De gemeenten zijn dan verplicht over één Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling te beschikken. Dit advies- en meldpunt wordt Veilig Thuis genoemd.

- die een bepaalde jeugdige hebben gemeld, worden op de hoogte gesteld van elkaars betrokkenheid bij die jeugdige;
- e) instructies voor het uitvoeren van een kind check. Hierbij wordt gecontroleerd of er in een gezin kinderen zijn en of deze veilig zijn (bijvoorbeeld bij een verslaafde of iemand met een psychische stoornis);
  - f) een beschrijving voor de omgang met (vermoedelijk) vertrouwelijke gegevens.

De inspectie gaat na of (en hoe) de organisaties in hun meldcode invulling geven aan de hierboven genoemde inhoudelijke vereisten voor de meldcode en het stappenplan.

- *Het bevorderen van kennis*

De Wet meldcode geeft aan dat organisaties over een meldcode moeten beschikken en dat zij de kennis en het gebruik van een meldcode dienen te bevorderen. De inspectie wil met dit onderzoek nagaan in hoeverre voor deze 'kenniscomponent' gebruik gemaakt wordt van trainingen en opleidingen voor medewerkers met direct cliëntcontact. Deze medewerkers dienen de meldcode immers als hulpmiddel te gebruiken bij signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling.

De inspectie gaat na in hoeverre opleidingen en trainingen voor deze medewerkers beschikbaar zijn bij de verschillende organisaties. Dat wil zeggen dat

a) trainingen en opleidingen aanwezig zijn, b) medewerkers deze kunnen volgen, en c) de medewerkers deze ook daadwerkelijk gevolgd hebben.

- *De eerste ervaringen*

Tot slot worden met dit onderzoek ook eerste ervaringen met het gebruik van de meldcode geïnventariseerd. De Inspectie wil nagaan of de meldcode in de praktijk wordt gebruikt en hoe medewerkers met direct cliëntcontact de bruikbaarheid/het gebruik ervan ervaren.

Onderzoeksaanpak

Deskresearch

Om in kaart te brengen in hoeverre alle organisaties over een meldcode beschikken, vraagt de Inspectie bij alle te onderzoeken organisaties de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling op. Vervolgens gaat de Inspectie per meldcode na of (en hoe) organisaties invulling hebben gegeven aan de vereisten uit de Wet en het Besluit. Op deze manier wordt duidelijk in hoeverre meldcodes voldoen aan de genoemde vereisten.

Digitale vragenlijsten

Ook zet de Inspectie digitale vragenlijsten bij medewerkers en leidinggevenden van alle te onderzoeken organisaties. In de vragenlijsten wordt onder meer gevraagd naar opleiding en training in kennis en gebruik van de meldcode, naar gebruik van de meldcode in praktijk, naar de ervaringen met het gebruik etc.

Interviews

De Inspectie analyseert de antwoorden uit de ingevulde vragenlijsten. Zij gebruikt deze informatie, samen met de informatie uit de opgestuurde meldcodes, om een aantal organisaties/functionarissen te selecteren voor interviews.

Onderzochte organisaties

Penitentiaire inrichting

Penitentiaire inrichting Achterhoek
Penitentiaire inrichting Almelo
Penitentiaire inrichting Almere
Penitentiaire inrichting Alphen aan den Rijn
Penitentiaire inrichting Amsterdam
Penitentiaire inrichting Amsterdam-Over-Amstel
Penitentiaire inrichting Arnhem
Penitentiaire inrichting Breda
Penitentiaire inrichting Dordrecht
Penitentiaire inrichting Grave
Penitentiaire inrichting Haaglanden
Penitentiaire inrichting Haarlem
Penitentiaire inrichting Heerhugowaard
Penitentiaire inrichting Krimpen aan den IJssel
Penitentiaire inrichting Leeuwarden
Penitentiaire inrichting Lelystad
Penitentiaire inrichting Limburg Zuid
Penitentiaire inrichting Middelburg
Penitentiaire inrichting Nieuwegein
Penitentiaire inrichting Rotterdam
Penitentiaire inrichting Ter Apel
Penitentiaire inrichting Tilburg
Penitentiaire inrichting Utrecht
Penitentiaire inrichting Veenhuizen
Penitentiaire inrichting Vught
Penitentiaire inrichting Zuid-Oost
Penitentiaire inrichting Zwaag
Penitentiaire inrichting Zwolle
Penitentiaire inrichting Achterhoek

Justitiële jeugdinrichting

Justitiële jeugdinrichting De Hartelborgt
Justitiële jeugdinrichting De Heuvelrug - Locatie Eikenstein
Justitiële jeugdinrichting De Hunnerberg
Justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker
Justitiële jeugdinrichting Amsterbaken
Justitiële jeugdinrichting Het Keerpunt
Justitiële jeugdinrichting Juvaïd
Justitiële jeugdinrichting Lelystad
Justitiële jeugdinrichting Teylingereind

Forensisch psychiatrisch centrum/kliniek

Forensisch psychiatrisch centrum De Kijvelanden
Forensisch psychiatrisch centrum Dr. S. van Mesdag
Forensisch psychiatrisch centrum De Rooyse Wissel

Forensisch psychiatrisch centrum Oostvaarderskliniek
Forensisch psychiatrisch centrum Pompestichting
Forensisch psychiatrisch centrum Van der Hoeven Kliniek
Forensisch psychiatrisch centrum Veldzicht
Forensisch psychiatrische Kliniek de Woenselse Poort
Forensisch psychiatrische Kliniek Arkin (inforsa)
Forensisch psychiatrische Kliniek GGZ Drenthe
Hoeve Boschoord

Demo nazorginstellingen

Stichting Door
Exodus Nederland
Stichting Mora
Stichting Ontmoeting

Detentie- en uitzetcentra

Justitieel Complex Schiphol
Detentiecentrum Rotterdam
Detentiecentrum Zeist

Reclassering Nederland

Regiokantoor Oost
Regiokantoor Midden-Noord
Regiokantoor Noord-West
Regiokantoor Zuid-West
Regiokantoor Zuid

Stichting verslavingsreclassering GGZ

Bouman GGZ Hoofdkantoor
Emergis Hoofdlocatie
GGZ Reclassering Palier Hoofdkantoor
Inforsa
IrisZorg
Vincent van Gogh
Mondriaan Zorggroep
Novadic-Kentron Hoofdlocatie
Hoofdkantoor Tactus Verslavingszorg
Verslavingszorg Noord Nederland hoofdkantoor
Victas

Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering

Leger des Heils Amsterdam - Reclassering - MTFC
Leger des Heils, Arnhem - Reclassering
Leger des Heils, Den Haag - Reclassering - MTFC
Leger des Heils, Deventer - Reclassering
Leger des Heils, Eindhoven - Reclassering
Leger des Heils, Groningen - Reclassering
Leger des Heils, Lelystad - Jeugdzorg - Reclassering
Leger des Heils, Maastricht - Reclassering
Leger des Heils, Rotterdam - Jeugdzorg - Reclassering - MTFC

Leger des Heils, Utrecht - Jeugdzorg - Reclassering - MTFC

Halt